

פרק ט - ביאור ייעודי התורה הגשמיים

מאחר שנודע שמתן שרן של מצוות והטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה, היא חיי העולם הבא, שנאמר (דברים כב, ז): "למען ייטב לך והארכת ימים", והנקמה שנוקמים מן הרשעים שעזבו אורחות הצדק הכתובות בתורה היא הכרת, שנאמר (במדבר טו, לא): "הפירת תפירת הנפש ההיא עונה כה", מהו זה שכתוב בכל התורה כולה: אם תשמעו יגיע לכם כך ואם לא תשמעו יקרה אתכם כך, וכל אותן הדברים בעולם הזה! כגון שובע ורעב ומלחמה ושלוש ומלכות ושפלות ושיבת הארץ וגלות והצלחת מעשה והפסדו ושאר כל דברי הברית?

כל אותן הדברים אמת, היו ויהיו, ובזמן שאנו עושים כל מצוות התורה יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולן, ובזמן שאנו עוברין עליהן תקראנה אותנו הרעות הכתובות. ואף על פי כן אין אותן הטובות הם סוף מתן שרן של מצוות ולא אותן הרעות הם סוף הנקמה שנוקמין מעובר על כל המצוות.

אלא כך הוא הכרע כל הדברים: הקדוש ברוך הוא נתן לנו תורה זו, עץ חיים היא, וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה - זוכה בה לחיי העולם הבא. ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא זוכה. והבטיחנו בתורה, שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד - שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה, כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצווה, כדי שנזכה לחיי העולם הבא. וכן הוא אומר בתורה אחר שהבטיח בטובות העולם הזה (דברים ו, כה): "וּצְדָקָה תְּהִיָּה לָנוּ וְגו'".

וכן הודיענו בתורה, שאם נעזוב התורה מדעת, ונעסוק בהבלי הזמן, כעניין שנאמר (שם לב, טו): "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט", שדיין האמת יסיר מן העוזבים כל טובות העולם הזה - שהן חזקו ידיהם לבעוט, ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותן מלקנות העולם הבא - כדי שיאבדו ברשעים. הוא שכתוב בתורה (שם כח, מז-מח): "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' וְגו' וְעַבַדְתָּ אֶת אֱלֹהֵי אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ ה' בְּךָ".

נמצא פירוש כל אותן הברכות והקלות על דרך זו. כלומר: אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו - משפיע לכם הברכות האלו ומרחיק הקלות מכם, עד שתהיו פנויים להתחכם בתורה ולעסוק בה כדי שתזכו לחיי העולם הבא וייטב לך לעולם שכולו טוב ותאריך ימים לעולם שכולו ארוך. ונמצאתם זוכין לשני העולמות: לחיים טובים בעולם הזה המביאים לחיי העולם הבא, שאם לא יקנה פה חכמה ומעשים טובים אין לו במה יזכה, שנאמר (קהלת ט, י): "כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֶכְמָה בְּשָׂאוֹל". ואם עזבתם את ה' ושגיתם במאכל ובמשתה וזנות ודומה להם - מביא עליכם כל

הקללות האלו ומסיר כל הברכות, עד שיכלו ימיכם בבהלה ופחד ולא יהיה לכם לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצוות, כדי שתאבדו מחיי העולם הבא. ונמצא שאבדתם שני עולמות, שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוות שבהן זוכין לחיי העולם הבא.

ומפני זה נתאוו כל ישראל, נביאייהם וחכמייהם לימות המשיח, כדי שינחמו ממלכויות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא, לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר (ישעיהו יא, ט): "כִּי מְלֶאכֶה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה'", ונאמר (ירמיהו לא, לג): "וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת אָחִיו", ונאמר (יחזקאל לו, כו): "וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרָכֶם". מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגויים לשומעו, שנאמר (ישעיהו ב, ב): "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הֶהָרִים". וסוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון - הוא חיי העולם הבא. אבל ימות המשיח - הוא העולם הזה, ועולם כמנהגו הולך, אלא שהמלכות תחזור לישראל, וכבר אמרו חכמים הראשונים (ברכות לד, ב): "אין בין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד".

משנה תורה הלכות מלכים פרק יב

פרק יב - עניין ימות המשיח

אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, או יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג. וזה שנאמר בישעיה (יא, ו): "וְיָגֵר זָאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנִמְרָם עִם גְּדִי יִרְבֹּץ" - משל וחידה⁶, עניין הדבר שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי עכו"ם המשולים כזאב ונמר, שנאמר (ירמיהו ה, ו): "זָאֵב עֲרֹבוֹת יִשְׁדָּדֵם נִמְרָם שֶׁקָּדַעַל עָרֵיהֶם", ויחזרו כולם לדת האמת, ולא יגזלו ולא ישחיתו, אלא יאכלו דבר המותר בנחת עם ישראל, שנאמר (ישעיהו יא, ז): "וְאֶרְיָה כִּבְקָר יֹאכַל תֶּבֶן". וכן כל כיוצא באלו הדברים בעניין המשיח הם משלים, ובימות המלך המשיח יודע לכל לאי זה דבר היה משל, ומה עניין רמזו בהן.

הערות - ילמד עניים דרכו

6 והראב"ד השיג: "והלא בתורה נאמר 'והשבתי חיה רעה מן הארץ'?" אבל הרמב"ם באגרת תחית המתים פירש כדברי ר"י בספרי שהכוונה ש"משביתן מן העולם" שלא יהיו בארץ. והראב"ד והרמב"ן בפרשת בחוקותי הלכו כרבי שמעון שם שפירש: "משביתן שלא יזיקו". ודעת הרמב"ן שאין זה שינוי טבע, כי זהו טבע מראשית הבריאה. וזה רמז לכל השינויים - שאין הם חידוש בחוקי הטבע, אלא טבעים אלו כבר ניתנו בראשית הבריאה והם נמצאים באופן פוטנציאלי במציאות.

אמרו חכמים (ברכות לד, ב): "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד". יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא ליישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר (מלאכי ג, כג): "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי וְגו'. ואינו בא לא לטמא הטהור, ולא לטהר הטהור, ולא לפסול אנשים שהם בחזקת כשרות, ולא להכשיר מי שהוחזקו פסולין, אלא לשום שלום בעולם, שנאמר (שם כד): "וְהָשִׁיב לְבָב אֲבוֹת עַל בְּנֵיהֶם". ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים שתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סידור הוויית דברים אלו ולא דקדוקיהן - עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך במדרשות האמורים בעניינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימם עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים (סנהדרין צז, ב): "תפח רוחם של מחשבי הקצים", אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר, כמו שבארנו.

בימי המלך המשיח, כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו, שנאמר (מלאכי ג, ג): "וַיֵּשֶׁב מְצַרְף וּמְטַהֵר (פְּסָף וְטַהַר אֶת בְּנֵי לְוִי) וְגו', ובני לוי מטהר תחילה ואומר: זה מיוחס כהן וזה מיוחס לוי, ורוחה את שאינן מיוחסין לישראל. הרי הוא אומר (עזרא ב, ג): "וַיֹּאמֶר הַתְּרַשֵּׁתָא לְהֶם וְגו' עַד עֲמֹד כֹּהֵן לְאֹרִים וּלְתַמִּים" - הנה למדת שברוח הקודש מייחסין המוחזקין ומודיעין המיוחס. ואינו מייחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני, אבל אינו אומר על שהן בחזקת כשרות זה ממזר וזה עבד, שהדין הוא ש"משפחה שנטמעה - נטמעה" (קידושין עא, א).

לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכרו לחיי העולם הבא, כמו שביארנו בהלכות תשובה.

ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישגו דעת בוראם כפי כוח האדם, שנאמר (ישעיהו יא, ט): "כִּי מְלֶאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' פְּמִים לְיָם מְכֹסִים".

נשלמו הלכות מלכים והחיבור כולו, ברוך שאמר והיה העולם בפרטו ובכללו.

שאלות מנחות:

- ✦ האם לפי הרמב"ם כוונת הפסוק "וישמך ישורון ויבעט" היא דווקא שחוטאים ועוברים על התורה או אפילו שעוסקים בהנאות העולם הזה?
- ✦ הרמב"ם פותח את משנה תורה בידיעת ה' ומסיים בידיעת ה', אף שרובו המוחלט עוסק בהלכות. מדוע?